

Zkoumavé čtení

1. díl: Zlepši se...

IRENA POLÁKOVÁ

Před několika lety se nám dostala do rukou britská učebnice *Boost Your Progress in Reading and Writing*. Obsahovala celou řadu aktivit pro rozvoj čtení a psaní, a to jak čtení tzv. akademického, tak i psaní věcných textů.

Ve školních předmětech žáky učíme základy jednotlivých vědních odvětví, např. fyziky, biologie, geografie, historie... Kromě faktů, souvislostí, výkladů jevů k cílům předmětů patří (či by měly patřit) i základy čtení specifických odborných textů, na nichž bude založeno případné další studium. A i v případě, že žáci nepůjdou studovat daný vědní obor, jim dovednost lépe porozumět naučnému textu (resp. různým druhům textů) bude k užítku. Proto nepovažujeme čtení v hodinách za ztrátu času, a ani tehdy ne, když je hlavní cíl práce s textem čtenářský, nejen oborový. Čtením (a zčásti i psaním) v oborech se zabýval projekt Zkoumavé čtení, jehož se celkem za dva školní roky účastnilo 23 učitelů českého jazyka a 25 učitelů odborných předmětů základních škol a osmiletého gymnázia.

Boost Your Progress in Reading and Writing

Právě zmíněná britská učebnice se pro zapojené pedagogy stala pravidelným zdrojem inspirace při vytváření školních příprav. V rámci projektu Zkoumavé čtení se zavázali, že minimálně jednou týdně zařadí aktivitu, která pomáhá rozvíjet dětské čtenářství. Učebnice a v ní uvedená zadání pro žáky vytvořily rámec, v němž jsme se při zavádění čtenářských aktivit pohybovali. Vyšli jsme z jejího uspořádání od jednoduššího k náročnějšímu, od celku k detailu.

Čtenářské cíle a aktivity

Prvním cílem bylo seznámit žáky s tím, jak rozumět textu – tj. tomu, co text říká přímo. Zde jsme vycházeli ze zkušeností v Česku již relativně rozšířené výuky tzv. čtenářských strategií, tj. vědomých postupů, které pomáhají porozumět náročnějšímu textu. V první fázi jsme se zabývali tzv. skimmingem, rychlým vyhledáváním podstatných částí textu, jež slouží k základní orientaci v tom, zda text vůbec vyhovuje potřebám čtenáře. Zadání, která žáci dostávali, se týkala celkové rychlé orientace v textu a nalezení konkrétní knihy či článku vhodných ke splnění určitého úkolu – takového, který si žák buď určil sám, nebo mu ho zadal učitel.

Podrobnějšímu čtení žáky učil tzv. scanning, kdy měli za úkol rychle „přelétnout“ text očima a najít konkrétní informaci. Postupně se učili soustřeďovat na určitý typ údajů – kdy?, kde?, kdo?, co?, proč?. Hojně jsme využívali metodu, která se v angličtině jmenuje 5W (who?, what?, when?, where?, why?). Osvojení uvedeného postupu se žákům (i jejich učitelům) zároveň hodilo při náročnějších aktivitách, které přišly na řadu později, konkrétně při práci s odstavcem. Při aktivitách, které byly zaměřené na porozumění textu, se žáci učili i další ze čtenářských strategií, jako je vizualizace, identifikování cizích slov a práce se strukturou textů, tj. využití nadpisů, mezititulků, zvýrazněných částí textu. K uvedeným aktivitám jsme se pak opakovaně vraceli, protože navzdory tomu, že se žáci zabývali náročnějšími zadáními, bylo třeba stále čtenářské strategie nacvičovat, a to i kvůli tomu, že pokud možno rostla i náročnost čtených textů.

Zadání se postupně zaměřovala na další aspekty čtení věcného textu: identifikaci cílové skupiny a účelu textu, porozumění uspořádání textu – včetně struktury a uspořádání odstavců. Žáci se zabývali různými vrstvami významu textu: učili se rozumět stanovisku pisatele, včetně rozlišování mezi jeho názory a jím uváděnými fakty. Někteří z pedagogů zařadili i aktivity, které cílily na jazyk textu, včetně obrazných vyjádření a pojmenování (která jsou velmi častá i v přírodních vědách – kde se např. vzal pojem zlatý déšť?).

Pravidelně zařazované aktivity by měly být v ideálním případě krátké. Velkou pozornost jsme věnovali výběru konkrétních textů, s nimiž se pracovalo, ať už pocházely z časopisů, internetu, učebnic, literatury, nebo se jednalo o texty písní nebo básně, letáky... Realizaci konkrétních aktivit si vám dovolíme představit v dalším čísle tohoto časopisu a postupně i na webu www.ctenarskekluby.cz.

Oficiální název projektu: Zkoumavé čtení: systematické zavedení dílny čtení a oborového čtení do výuky na 2. stupni ZŠ a na víceletém gymnáziu v ČR.

Mgr. Irena Poláková, Nová škola, o. p. s., učitelka českého jazyka a dějepisu na Lauderových školách při ŽOP

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Dílna čtení v 9. třídě

PAVLÍNA ROSICKÁ, TOM TYCHTL

V dnešním díle seriálu autoři popisují, jak může probíhat jedna konkrétní dílna čtení ve třídě, která ji zažívá dlouhodobě od svých čtenářských začátků.

*Čtenářský zážitek je pro mě jakýkoliv pocit, který u čtení zažívám. Například radost, klid, smutek, napětí. Souvisí to také s ohromným začtením do knihy, ten pocit, kdy vnímám jen a jen knihu. Reaguji pouze na děj knihy, nevnímám okolí. **Erika, 9. A***

Před začátkem dílny čtení v 9. třídě je v učebně pilno. Dílna neprobíhá v klasické třídě, ale v knihovně a žáci přichází již před zvoněním. Někteří z nich si vybírají novou knihu, využívají konzultací s panem učitelem nebo nakupují do knih svých spolužáků. Někteří si rovnou sedají do velkých pytlů, otvírají knihu a začínají číst. Po zvonění si do svých čtenářských portfolií zaznamenávají základní informace o své dnešní četbě – název knihy, autora a počet přečtených stran od minulé dílny. Mezitím pan učitel na tabuli píše jména tří žáků a názvy knih, které budou dnes spolužákům představovat. Spolužáci se zapisují libovolně do skupin dle svých preferencí.

Na dílnách čtení se mi líbí také doporučení knih. Líbí se mi, protože normálně nemám moc čas shánět knihy, a když nějakou seženu, tak nevím, jestli se mi bude líbit.

*Proto se mi líbí, když se tady každý týden seznámím s nějakou knihou, a když tak si ji půjčím. **Andrea, 9. B***

Začíná doporučování knih. Ve třídě vznikají tři hnízda, kde žáci sedí v kruhu. Prezentující žák představuje svou knihu dle zadaných kritérií. Se svými spolužáky sdílí spíše svůj názor a dojmy z knihy než děj, čte vybranou ukázkou. Na konci představení probíhá reflexe, žáci mají příležitost ocenit prezentujícího, popř. mu položit otázky. Žáci si svou práci ve skupinách řídí sami, učitel není v roli někoho, kdo řídí diskusi, jen se přidává se svými oceněními, popř. otázkami. Stává se, že hned po skončení doporučení knihy putují do rukou nového čtenáře. Vrstevnické doporučování knih se stalo cenným nástrojem, jak přirozeně motivovat žáky k rozšiřování čtenářských teritorií.

*Chtěl bych tento školní přečíst alespoň pět knih. Alespoň jednu z toho takovou, která bude na střední škole na seznamu povinné četby. **Adam, 9. C***

*Ráda bych si našla čas na čtení každý den. Třeba alespoň 15 minut před spaním. **Zuzka, 9. C***